

დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალებების გამოყენება ეკონომიკის საერთაშორისო – ევროპული მოდელი¹

გიორგი ცერცვაძე

იურიდიული ფირმა „ჯეი ენდ თი ქონსალტინგის“ დამფუძნებელი
 და მმართველი პარტნიორი, სამართლის დოქტორი,
 ასოცირებული პროფესორი

რეზიუმე. დღესდღეობით, კონკურენციის ზრდის პარალელურად გარდაუვალია ეკონომიკური აგენტების მიერ კონკურენციის სამართლის ნორმათა დარღვევის შემთხვევები, რომელთა ფარგლებში წარმოშობილი დავების სწრაფად და ეფექტიანად მოგვარება, აქტიურ სავაჭრო პირობებში, მნიშვნელოვანია. ამის გათვალისწინებით წინამდებარე სტატია მიმოიხილავს დავების ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალებებს, როგორც ხელსაყრელი და ეფექტიანი მექანიზმის აქტუალობას და პოტენციალს კონკურენციის სამართლის სფეროში. სტატიაში, ევროპული მოდელისა და პრაქტიკის საფუძველზე, განხილული იქნება კონკურენციის ნორმათა დარღვევისას წარმოშობილი დავის ფარგლებში დავების ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალებების – მოლაპარაკება/მორიგების, მედიაციისა და არბიტრაჟის მოქმედი პრინციპების ეფექტიანობა და საპროცესო საკითხები, ამასთან, კონკურენციის სამართლის სპეციფიკისთვის დამახასიათებელი თავისებურებები და მისი განსხვავებული რეგულირების საჭიროება.

საკვანძო სიტყვები: კონკურენცია, დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებები, კერძო აღსრულება

შესავალი

დრმა და ყოვლისმომცველი ვაჭრობის შესახებ შეთანხმების² ფოკუსში ქართული ბიზნესისთვის უმნიშვნელოვანესი ორი სფერო – დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებები და კონკურენცია მოექცა³. უკანასკნელი რამდენიმე წლის განმავლობაში ორივე მიმართულების საკანონმდებლო რეგულირების

1. განსაკუთრებული მადლობა ჩემს უმცროს კოლეგას და მეგობარს ნანა თურმანიძეს სტატიაზე მუშაობის პროცესში გაწეული დახმარებისათვის.
2. ევროკავშირთან დრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება (DCFTA). იხ. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს ვებგვერდი: <<http://www.economy.ge/index.php?page=economy&s=7>> [ბოლოს გამოხმობილია 04.03.2022].
3. ევროკავშირთან დრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმების (DCFTA) მე-10 და მე-14 თავი.

ჩარჩო ასე თუ ისე ჩამოყალიბდა. ახლა უკვე მათ პრაქტიკაში დანერგვასთან დაკავშირებული საკითხების კვლევის დროა.

მედიაციის, არბიტრაჟის და ზოგადად დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალებების როლსა და მნიშვნელობას კონკურენციის სამართლის ე.წ. კერძო აღსრულების (private enforcement) ნაწილში ეჭვქვეშ არავინ აყენებს⁴. თუმცა ჯერჯერობით ამ მექანიზმების ჩართულობა კონკურენციის დაცვის საქმეში არც თუ მაღალი ხარისხისაა.

საქართველოს მიერ ევროპულ კანონმდებლობასთან და პრაქტიკასთან დაახლოების საჯაროდ გაცხადებული კურსი ჩვენშიც აქტუალურს ხდის კონკურენციის სამართლისა და დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალებების ურთიერთქმედების ევროპული მოდელის კვლევას.

1. მოლაპარაკებები/მორიგება

დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის დადებითი მხარეები კონკურენციის დავების შემთხვევაშიც იგივეა, რასაც ზოგადად აღნიშნავენ ხოლმე: ეფექტურობა, ნაკლები ხარჯი, მოქნილობა და სისწრაფე⁵.

უნდა დავიწყოთ იმით, რომ ეკონომიკურ აგენტებს შორის კონკურენციის სამართლიდან გამომდინარე, დავების საკმაოდ მნიშვნელოვანი ნაწილი მორიგებით მთავრდება⁶. აქ გასაკვირი არაფერია, რადგან მსხვერპლი კომპანიები კონკურენციის დამრღვევების წინააღმდეგ სარჩელებს ძირითადად ამ დარღვევების შესაბამისი ორგანოების მიერ (ევროპის კომისია, წევრი ქვეყნის კონკურენციის მარეგულირებელი ორგანო) დადგენის შემდეგ აღძრავენ ხოლმე. როცა ქმედების კვალიფიკაცია და დარღვევის არსებობა სადავო აღარ არის, მხარეებს მხოლოდ კომპენსაციის ოდენობაზე უწევთ მსჯელობა, რაც მორიგების მიღწევის შესაძლებლობებს არსებითად ზრდის.

კონკურენციის ნორმების დარღვევით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების საკითხის მხარეთა შეთანხმებით მოგვარება არა მხოლოდ ეფექტურად უზრუნველყოფს კონკურენციის სამართლის აღსრულებას, არამედ ზოგავს იმ შთამბეჭდავ იურიდიულ ხარჯებს, რომლის გაწევაც სასამართლოში ორივე მხარეს მოუწევდა⁷.

4. *Rodger Barry*; Private Enforcement Context and Project Background in: *Rodger, Barry*; (Editor), *Competition Law Comparative Private Enforcement and Collective Redress Across the EU*, Kluwer Law International, Alphen Aan den Rijn, 2014. 13.

5. *გიორგი ცერცვაძე*, დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა), თბ, 2010.193.

6. *David Ashton*; *Competition Damages Actions in The EU*, Law and Practice, Second Edition, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2018. 6.

7. *Christopher Hodges*; Fast, Effective and Low Cost Redress: How Do Public and Private Enforcement and ADR Compare? in: *Rodger, Barry*; (Editor) *Competition Law Comparative Private Enforcement and Collective Redress Across the EU*, Kluwer Law International, Alphen Aan den Rijn, 2014. 216.

ბრექსიტამდელ ინგლისში დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალებების როლი კონკურენციის დავების (იგულისხმება კერძო აღსრულების ფარგლებში არსებული დავები ძირითად B2B საქმეებში) გადაწყვეტის საქმეში საკმაოდ მნიშვნელოვანად ითვლებოდა. ჩატარებულმა კვლევამ აჩვენა, რომ 2000-2005 წლებში 43 დავა, რომელიც გამოძინარეობდა კონკურენციის ნორმების დარღვევიდან, მორიგებით დასრულდა. კვლევამ ასევე გამოავლინა საკმაოდ საინტერესო ტენდენცია: ვერტიკალური ხელშეკრულების ე.წ. სუსტი მხარეები ეძებენ თავიანთ მსხვილ მომწოდებლებს უკვე გამოვლენილი კარტელის წევრებს შორის და თუ ასეთს აღმოაჩენენ, პირდაპირ მიმართავენ მათ და იწყებენ მოლაპარაკებებს მიყენებული ზიანის ანაზღაურებისა და ხელშეკრულებების შესაბამისი მუხლების შეცვლის მოთხოვნით. მოლაპარაკებები და მათი შედეგები კონფიდენციალური რჩება, მაგრამ ასეთი პრაქტიკის გავრცელებულობა სწორედ მის ეფექტურობაზე მიუთითებს⁸. 2012 წელს გაერთიანებული სამეფოს სამთავრობო უწყებებმა ცალსახად და არაორაზროვნად დააფიქსირეს კონკურენციის დავების გადაწყვეტაში დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალებების გამოყენებისადმი პოზიტიური დამოკიდებულება. ინგლისი ყველანაირად ცდილობს ხელი შეუწყოს მის ეფექტურად გამოყენებას კონკურენციის სამართლის სივრცეში⁹.

არსებობს მთელი რიგი წამახალისებელი გარემოებები, რის გამოც შესაძლოა, კონკურენციის ნორმების დამრღვევ კომპანიას უღირდეს კონფიდენციალური მოლაპარაკებების წარმოება და კომპენსაციის გადახდა: ა) ასეთი ქმედება, როგორც წესი, შეესაბამება ხოლმე ბიზნესეთიკის მაღალ სტანდარტებს. ეს არის თავისებური „საქმის კეთება სწორად“, რაც compliance პროგრამებით¹⁰ არის ხოლმე განსაზღვრული; ბ) დიდი კომპანიების უმრავლესობა კონკურენციის საწინააღმდეგო შედეგების ლიკვიდაციისათვის მოლაპარაკებების წარმოებით და კომპენსაციის გადახდით იცავს საკუთარ რეპუტაციას და, უფრო მეტიც, აუმჯობესებს კიდევ მას. შედარებით პატარა კომპანიები ან ბაზრის ისეთი მონაწილეები, რომლებიც სახარბიელო რეპუტაციით მაინცდამაინც არ გამოირჩევიან, იშვიათად მიდიან მსგავს გადაწყვეტილებამდე, რადგან მათთვის მენტალურადაც წარმოუდგენელი და მიუღებელია ფულის გადახდა საკუთარი ნებით, როცა ამას არავინ აიძულებს; გ) ნებაყოფლობითმა ქმედებამ და მოლაპარაკებებში აქტიურად მონაწილეობამ შეიძლება შეამციროს კონკურენციის ორგანოების მიერ დაკისრებული/დასაკისრებელი სანქციები. ეს შედავათი შეიძლება საკმაოდ მნიშვნელოვან ციფრებშიც გამოიხატოს და, როგორც წესი, ასეც ხდება ხოლმე; დ) და ბოლოს, კომპანიები ნებაყოფლობით მოლაპარაკებებში მონაწილეობით

8. იქვე., 256.

9. იქვე., 264.

10. Compliance – კომპანი(ებ)ის პასუხისმგებლობა შეიმუშავოს და განახორციელოს სათანადო პროგრამები, მისი საქმიანობის კონკურენციის წესებთან შესაბამისობის უზრუნველყოფის მიზნით. იხ. ევროკავშირის ოფიციალური ვებგვერდი: <https://ec.europa.eu/competition-policy/antitrust/compliance_en> [ბოლოს გამოხმობილია 04.03.2022].

აღწევენ იურიდიული ხარჯების მნიშვნელოვან შემცირებას, რაც მათ წინააღმდეგ დაწყებული სასამართლო პროცესების პირობებში გაცილებით მეტი იქნებოდა. კვლევები ადასტურებენ, რომ მედიაცია, როგორც დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სწრაფად გაგრძელებადი და განვითარებადი საშუალება, შეიძლება დაეხმაროს მხარეებს ზემოაღნიშნული მოლაპარაკებების უფრო ეფექტურად წარმოებაში¹¹.

2. შედეგები

ევროპის კავშირის მასშტაბით, უკანასკნელი ათწლეული განსაკუთრებით გამოირჩევა მედიაციის და სხვა მსგავსი საშუალებების როლისა და მნიშვნელობის მკვეთრი ზრდით¹².

ერთ-ერთი მოდელი, რომელიც საკმაოდ პოპულარულია ევროპაში, ითვალისწინებს შემდეგს: ა) დავის შეთანხმებით დასრულებას ესმარება რამდენიმე მედიატორისგან შემდგარი პანელი და მათი შერჩევა ხდება მედიაციის კერძო პროვაიდერის მიერ შეთავაზებული სიიდან; ბ) აუცილებელია ყველა მხარის თანხმობა. მხარეები უნდა შეთანხმდნენ არა მხოლოდ მედიაციის გამოყენებაზე, არამედ იმაზეც, იქნება თუ არა მედიაციის შედეგად მიღწეული შეთანხმება მხარეებისათვის სამართლებრივად მბოჭავი; გ) მისი გამოყენება მოხდება მხოლოდ ე.წ. follow on claims¹³ შემთხვევაში; დ) მედიატორების პანელს მოუწევს კონკრეტული პროცედურის შემუშავება ყოველი კონკრეტული საქმისათვის. მათ ეს ყველაფერი ისე უნდა გააკეთონ, რომ შეძლონ სხვა პოტენციური მოსარჩევეების მოზიდვა და მათი მოლაპარაკებებში ჩართვა; ე) პანელს შეიძლება წარედგინოს მხოლოდ საჯაროდ ხელმისაწვდომი ინფორმაცია¹⁴. ამ უკანასკნელი მოთხოვნის იდეა ბუნდოვანია. მედიაცია, როგორც წესი, კონფიდენციალური პროცესია და მას ყველაზე კარგად შეუძლია უზრუნველყოს ნებისმიერი წარდგენილი მონაცემის კონფიდენციალურობა.

ნიდერლანდებში შეიქმნა საკმაოდ საინტერესო მექანიზმი კონკურენციის სფეროში ჯგუფური სარჩელების შეთანხმებით დასრულებისათვის. აქ ჯგუფური სარჩელების მედიაციით დარეგულირების საკითხს სპეციალური კანონი აწეს-

11. Christopher Hodges; Fast, Effective and Low Cost Redress: How Do Public and Private Enforcement and ADR Compare? in: Rodger, Barry; (Editor) Competition Law Comparative Private Enforcement and Collective Redress Across the EU, Kluwer Law International, Alphen Aan den Rijn, 2014. 262-263.

12. Christopher Hodges; Fast, Effective and Low Cost Redress: How Do Public and Private Enforcement and ADR Compare? in: Rodger, Barry; (Editor) Competition Law Comparative Private Enforcement and Collective Redress Across the EU, Kluwer Law International, Alphen Aan den Rijn, 2014. 263.

13. Follow-on claims – ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლებამოსილება, კონკურენციის ორგანოს მიერ კონკურენციის კანონის დარღვევის დადგენის შემდეგ. ევროკავშირის ოფიციალური ვებგვერდი: <https://ec.europa.eu/competition-policy/antitrust/actions-damages_en> [ბოლოს გამოსვლილია 04.03.2022].

14. Christopher Hodges; Fast, Effective and Low Cost Redress: How Do Public and Private Enforcement and ADR Compare? in: Rodger, Barry; (Editor) Competition Law Comparative Private Enforcement and Collective Redress Across the EU, Kluwer Law International, Alphen Aan den Rijn, 2014. 265.

რიგებს. ამ კანონის თანახმად, მოსარჩევეების წარმომადგენელი (როგორც წესი, რომელიმე ასოციაცია ან სხვა ტიპის არასამთავრობო ორგანიზაცია) ერთვება მოლაპარაკებაში შესაბამის მოპასუხებთან და აღწევს შეთანხმებას. ამის შემდეგ სააპელაციო სასამართლო საჯაროდ ავრცელებს ინფორმაციას მიღწეული შეთანხმების შესახებ და ნიშნავს საქმის მოსმენას, სადაც დაინტერესებულ მხარეებს შეუძლიათ მონაწილეობის მიღება. ამ მოსმენის შემდეგ, სასამართლო, თუ მიზანშეწონილად ჩათვლის, ამტკიცებს მორიგებას და აძლევს ასოციაციის წევრებს (ანუ ცალკეულ მოსარჩევეებს) ვადას, რომ ან დაეთანხმონ დამტკიცებულ მორიგებას, ან შეიტანონ დამოუკიდებელი სარჩელი მოპასუხეების წინააღმდეგ. სტატისტიკა ადასტურებს ამ პროცესის წარმატებულობას. 2005 წლიდან 2014 წლამდე ამ პროცედურის გამოყენებით ექვსი უმსხვილესი საქმე დასრულდა მორიგებით¹⁵.

წარმოდგენილი მაგალითები ნამდვილად შთაბეჭდავია საიმისოდ, რომ ის ქართველი მოსამართლეებისა და ბიზნესიურისტების ყურადღების ცენტრში მოექცეს. ასეთი პროცედურის საქართველოში დანერგვა ალბათ საუკეთესო გამოსავალი იქნებოდა.

3. არბიტრაჟი

მეოცე საუკუნის მეორე ნახევარში კონკურენციის სამართლის ევროპული ნორმების არბიტრების მიერ გამოყენება ძალიან იშვიათად ხდებოდა. ძირითადად არბიტრებს აბრკოლებდა ამ ნორმების მკვეთრად გამოკვეთილი საჯარო სამართლებრივი ხასიათი. მათ უჭირდათ ხელშეკრულების ბათილობის დადგენა ან ზიანის ანაზღაურების დაკისრება ამ ნორმებზე მითითებით¹⁶.

თუმცა, არბიტრაჟის, როგორც კერძო აღსრულების ერთ-ერთი მექანიზმის როლი კონკურენციის სამართალში ახლა სადავო აღარ არის¹⁷. Mitsubishi Motors Corp v. Soler Chrysler Plymouth საქმეზე აშშ-ის უზენაესი სასამართლოს 1985 წლის გადაწყვეტილება ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი და გახმაურებული გადაწყვეტილებაა არბიტრაჟის ისტორიაში. სასამართლომ ხუთი ხმით სამის წინააღმდეგ გადაწყვიტა, რომ საერთაშორისო კონტრაქტში ჩართული საარბიტრაჟო შეთანხმება ნამდვილია და აღსრულებას ექვემდებარება მაშინაც, როდესაც არბიტრაჟმა უნდა გადაწყვიტოს აშშ-ის კონკურენციის კანონმდებლობიდან გამომდინარე დავა¹⁸. 1996 წელს ევროპის კავშირის მართლმსაჯულების სასამართლომ Eco Swiss საქმეზე მიღებული გადაწყვეტილებით ცალსახად დაადასტურა, რომ კონ-

15. Christopher Hodges; Fast, Effective and Low Cost Redress: How Do Public and Private Enforcement and ADR Compare? in: Rodger, Barry; (Editor) Competition Law Comparative Private Enforcement and Collective Redress Across the EU, Kluwer Law International, Alphen Aan den Rijn, 2014. 266.

16. Blanco Luis Ortiz (Editor), EU Competition Procedure, Third Edition, Oxford University Press, Oxford, 2013. 1082.

17. Blanco Luis Ortiz (Editor), EU Competition Procedure, Third Edition, Oxford University Press, Oxford, 2013. 1075-1076.

18. F Andreas Lowenfeld on international arbitration, Collected Essays Over Three Decades Juris Publishing Inc., 2005. 123.

კურენციის ნორმების დარღვევიდან გამომდინარე დავა შეიძლება განიხილოს არბიტრაჟმა¹⁹.

1/2003 რეგულაციის²⁰ მიერ კონკურენციის სამართლის აღსრულების დეცენტრალიზაციის ტენდენციის გაძლიერებამ გაცილებით მეტი როლი და მნიშვნელობა მიანიჭა არბიტრაჟის მიერ კონკურენციის დავების განხილვასა და გადაწყვეტას. პრაქტიკაში მაინც რჩება საპროცესო საკითხები, რაზეც ერთიანი მიდგომა ჯერ კიდევ არ არსებობს. ევროპის კავშირის მასშტაბით ერთიანი მიდგომების ჩამოყალიბებისაკენ მიდრეკილება და საარბიტრაჟო პროცედურის სუპრანაციონალური ხასიათი იძლევა საკმაოდ თამამი პროგნოზის გაკეთების საშუალებას, რომ არბიტრაჟი შეძლებს კონკურენციის დავების გადაწყვეტის ერთიანი, ეროვნული განსხვავებებისაგან თავისუფალი სამართლებრივი პლატფორმის შექმნას²¹.

არბიტრაჟის და კონკურენციის ნორმების გადაკვეთა შესაძლოა რამდენიმე მიმართულებით მოხდეს: ა) TFEU²² 101-ე და 102-ე მუხლების²³ გამოყენება არბიტრაჟის მიერ კონკურენციის მითითებული ნორმების კერძო აღსრულებისას; ბ) კერძო აღსრულება ქმედების განხორციელებასთან დაკავშირებით, რომელიც ეხება შერწყმის კონტროლს ან 1/2003 რეგულაციის მე-9 მუხლით დადგენილ მოწესრიგებას; გ) სახელმწიფო მხარდაჭერასთან დაკავშირებული საკითხების (TFEU მუხლი 107) კერძო აღსრულება²⁴.

კონკურენციის სამართლის სპეციფიკიდან და თვით არბიტრების სტილიდან გამომდინარე, კონკურენციის ნორმების გამოყენება საარბიტრაჟო დავაში განსხვავებულად შეიძლება მოხდეს. საარბიტრაჟო განხილვაში არბიტრების როლი კონკურენციის მოსამართლესთან შედარებით პასიურია. არბიტრები მხოლოდ იმ ფაქტებისა და მტკიცებულებების შეფასებას ახდენენ, რომლებიც მხარეებმა მათ წარუდგინეს და ისინი თავიანთი ინიციატივით ამ პროცესში უფრო აქტიურად ვერ ჩაერთვებიან. თუმცა არსებობენ არბიტრაჟები და არბიტრები, სადაც ე.წ. *fact finding* პროცედურაში არბიტრების როლი გაცილებით აქტიურია. თუ გამოსაყენებელ საპროცესო სამართალს და საარბიტრაჟო წესებს საწინააღმდეგო არაფერი აქვთ (და მხარეებიც ამაზე თანახმანი არიან), არბიტრს შეუძლია დამოუკიდებლად წამოსწიოს კონკურენციის ნორმების გამოყენების საკითხი. საბოლოო ჯამში, არბიტრაჟმა უნდა გაითვალისწინოს როგორც საარბიტრაჟო

19. Blanco Luis Ortiz (Editor), EU Competition Procedure, Third Edition, Oxford University Press, Oxford, 2013. 1083.
20. Council Regulation (EC) No 1/2003 of 16 December 2002 on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty.
21. Blanco Luis Ortiz (Editor), EU Competition Procedure, Third Edition, Oxford University Press, Oxford, 2013. 1112.
22. TFEU – Treaty on the Functioning of the European Union (ხელშეკრულება ევროკავშირის ფუნქციონირების შესახებ)
23. ევროკავშირის ფუნქციონირების შესახებ ხელშეკრულების 101-ე და 102-ე მუხლები არეგულირებს კონკურენციის შემზღვეველ შეთანხმებებს და დომინანტურის მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებას.
24. Blanco Luis Ortiz (Editor), EU Competition Procedure, Third Edition, Oxford University Press, Oxford, 2013. 1076.

განხილვის ადგილის, ასევე იმ ადგილის სასამართლოს პრაქტიკა და მიდგომა, სადაც საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობა და აღსრულება უნდა მოხდეს²⁵.

არბიტრების კომპეტენცია კონკურენციის სამართლის აღსრულების თვალსაზრისით შეიძლება საკმაოდ ფართო იყოს. არბიტრაჟს შეუძლია მხარეებს დააკისროს როგორც გარკვეული ქმედების შესრულება, ასევე სადავოდ გამხდარ ხელშეკრულებაში გარკვეული ცვლილებების შეტანა, ან მთელი ხელშეკრულების მოდიფიცირება კონკურენციის ნორმებთან შესაბამისობაში მოყვანის მიზნით. დამატებით შეიძლება მხარეს დაეკისროს ზიანის ანაზღაურება ან პირგასამტეხლოს გადახდა, რომელიც აღემატება შესაძლო ზიანს (*extra compensatory damages*). ჩამოთვლილი ფართო უფლებამოსილებებიდან რის გაკეთება შეუძლია არბიტრს და რის არა – დამოკიდებულია წევრი სახელმწიფოების საარბიტრაჟო პრაქტიკასა და კანონმდებლობაზე²⁶.

არსებობს მოსაზრება, რომ ევროპის კავშირის ტერიტორიაზე არბიტრი ვალდებულია საკუთარი ინიციატივით წამოსწიოს საკითხი კონკურენციის ნორმების გამოყენების შესახებ. ICC პრაქტიკაში არბიტრის მიერ კონკურენციის ნორმების გამოყენების საკუთარი ინიციატივით წამოწევის საკითხი ეჭვის ქვეშ არასდროს დამდგარა²⁷. ამ ნორმების იგნორირებით მიღებული გადაწყვეტილების აღსრულებას შეიძლება საფრთხე შეექმნას საჯარო წესრიგისადმი წინააღმდეგობის საფუძვლით. მას შემდეგ, რაც არბიტრი გადაწყვეტს, რომ კონკრეტული დავის განხილვისას კონკურენციის სამართლის ნორმები უნდა გამოიყენოს, მან ამის შესახებ აუცილებლად უნდა მისცეს ინფორმაცია მხარეებს და შეუქმნას სათანადო პირობები, რომ მათ შეძლონ საკუთარი აზრის დაფიქსირება საკითხთან დაკავშირებით. საპროცესო თანასწორობის პრინციპის დაცვის გარეშე შესაძლოა გადაწყვეტილების აღსრულებას საფრთხე შეექმნას. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მხარეები შეთანხმდნენ, რომ დავა გადაწყდეს შესაბამისი სამართლის ნორმების გამოყენების გარეშე, ანუ *ex aequo et bono*, ეს არ ათავისუფლებს არბიტრს საჭიროების არსებობისას კონკურენციის ნორმების პირდაპირი გამოყენებისაგან²⁸.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია არბიტრის პასუხისმგებლობის საკითხი. ერთ-ერთი მოსაზრების თანახმად, თუ არბიტრს არ გამოუყენებია TFEU 101-ე და 102-ე მუხლები, მაგრამ მათ გამოყენებას შეიძლებოდა მოჰყოლოდა ხელშეკრულების ბათილობა და მისი თანმდევი სამართლებრივი შედეგები, მაშინ არბიტრი შეიძლება ჩაითვალოს ეკონომიკურ აგენტად, რომელმაც თვითონ დაარღვია კონკურენციის სამართალი და დაეკისროს შესაბამისი პასუხისმგებლობა. ამ დროს მიუთითებენ ხოლმე *Treuhand* საქმეზე, სადაც *Treuhand* ასევე მიჩნეულ იქნა დამრღვევად. მიუხედავად იმისა, რომ ის იყო კონსულტანტი და პირდაპირ არ საქ-

25. იქვე, 1093.

26. *Blanco Luis Ortiz* (Editor), *EU Competition Procedure*, Third Edition, Oxford University Press, Oxford, 2013. 1095.

27. იქვე, 1097.

28. *Blanco Luis Ortiz* (Editor), *EU Competition Procedure*, Third Edition, Oxford University Press, Oxford, 2013. 1097.

მიანობდა შესაბამის ინდუსტრიაში, კოორდინაციას უწევდა კარტელის წევრების საქმიანობას და ეხმარებოდა მათ მაქსიმალური და არალეგალური მოგების მიღებაში კონკურენციის ნორმების დარღვევით. შესაბამისად, მიიჩნევა, რომ ამ გადაწყვეტილების ანალოგიით არბიტრი ასევე შეიძლება ჩაითვალოს „ეკონომიკურ აგენტად,“ რომელიც არღვევს კონკურენციის სამართლის ნორმებს. ამ პასუხისმგებლობის თავიდან აცილება არბიტრს ორი გზით შეუძლია: ა) უარი თქვას შესაბამის საქმეში მონაწილეობაზე საკმარისი კვალიფიკაციის არქონის გამო და მისცეს ამაზე შესაბამისი განმარტებები მხარებს და ბ) მიიღოს პირობითი გადაწყვეტილება კონკურენციის ნორმების დარღვევაზე, მოუწოდოს მხარეებს, რომ მიმართონ შესაბამის კომპეტენტურ ორგანოს კონკურენციის ნორმების დარღვევის დადგენის თვალსაზრისით, შემდგომში თავისი გადაწყვეტილება შეცვალოს/დააკორექტიროს ამ ორგანოების გადაწყვეტილების შესაბამისად და გამოიყენოს ეს უკანასკნელი როგორც მტკიცებულება მის მიერ საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების გამოტანის პროცესში²⁹. ეს უკანასკნელი პროცედურა გაცილებით მოუქნელად გამოიყურება, ბუნდოვანია და ნაკლებად პრაქტიკული. მხარეები არ შეიძლება იყვნენ ისეთი გადაწყვეტილების მიღებაში დაინტერესებულნი, რომელიც მოგვიანებით რაღაც მიზეზების გამო შეიძლება შეიცვალოს.

როდესაც არბიტრაჟს უწევს მსჯელობა კონკურენციის ნორმების დარღვევიდან გამომწვეული ზიანის ანაზღაურების საკითხებზე ე.წ. *follow on damages* საქმეზე საარბიტრაჟო ტრიბუნალი ვალდებულია მხედველობაში მიიღოს კომისიის ან რომელიმე წევრი სახელმწიფოს კონკურენციის ორგანოს გადაწყვეტილება, როგორც ერთ-ერთი მტკიცებულება. რაიმე ჩანაწერი, რომელიც ამ უკანასკნელ გადაწყვეტილებებს არბიტრაჟის საბოლოო შედეგისათვის პრეიუდიციულ ძალას მიანიჭებდა – არ არსებობს³⁰.

Masterfood საქმეზე დადგენილი პრაქტიკის მიხედვით, ევროპის კავშირის წევრი სახელმწიფოების სასამართლოები, საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გაუქმების ან მისი ცნობისა და აღსრულების საკითხის განხილვისას ვალდებული არიან პრიორიტეტი მიანიჭონ კონკურენციის ორგანოების მიერ მანამდე მიღებულ გადაწყვეტილებებს (რომელიც ძალაშია და გასაჩივრებული არ არის), თუ ეს ეხება იმავე მხარეებს შორის დავის წარმოებას. პრაქტიკაში ტრიბუნალები ეყრდნობიან და იზიარებენ კომისიის გადაწყვეტილების სულისკვეთებას. ერთადერთი, რაც მხარეს დარჩენია, ისაა, რომ ამტკიცოს პირდაპირი მიზეზობრივი კავშირი კომისიის მიერ დადგენილ დარღვევასა და იმ ზიანს შორის, რომლის ანაზღაურებასაც ითხოვს³¹.

პარალელური პროცესები როგორც სასამართლოსთან, ასევე არბიტრაჟთან მიმართებაში დასაშვებია. სხვაგვარად რომ ითქვას, არ არსებობს წინააღმდეგობა,

29. იქვე, 1096.

30. Blanco Luis Ortiz (Editor), EU Competition Procedure, Third Edition, Oxford University Press, Oxford, 2013. 1097.

31. იქვე, 1099.

საქმეს იხილავდეს კომისია ან კონკურენციის სააგენტო და პარალელურ რეჟიმში მიდიოდეს დავა იმავე მხარეებს შორის სასამართლოში ან არბიტრაჟში. გაცილებით პრობლემურია, თუ დავა მიმდინარეობს პარალელურად სასამართლოსა და არბიტრაჟში³². მდგომარეობა კიდევ უფრო გაართულებდა, თუ დავუშვებთ, რომ დავა მიმდინარეობს ევროპის კავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოში, სადაც გასაჩივრებულია კომისიის გადაწყვეტილება და პარალელურ რეჟიმში ეს დავა მიდის არბიტრაჟში. ალბათ სად აზრთან ყველაზე ახლოს იქნება, თუ არბიტრაჟი შეაჩერებს საქმის განხილვას და სასამართლოს საბოლოო შეფასებას გაითვალისწინებს თავისი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში.

ერთ-ერთი მოსაზრებით, საარბიტრაჟო ტრიბუნალი უნდა დაელოდოს კომისიის საბოლოო გადაწყვეტილებას და ამის შემდეგ მიიღოს თავისი, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ კომისიის განხილვაში მყოფი საქმე არ წარმოადგენს *acte clair*-ს^{33/34}.

არბიტრაჟებს არ აქვთ უფლება ე.წ. *preliminary references* გაუგზავნონ ევროპის კავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს TFEU 267-ე მუხლის შესაბამისად. თუმცა არბიტრაჟი, საარბიტრაჟო განხილვის ადგილის სამართლის მოთხოვნების გათვალისწინებით, არ არის შეზღუდული, რომ სთხოვოს საკუთარი მოსაზრება/პოზიცია როგორც ევროპის კავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს, ასევე ევროპის კომისიას, ან წევრი სახელმწიფოების კონკურენციის ორგანოებს. ამ ორგანოების რეაქცია დამოკიდებულია შესაბამისი სახელმწიფოების კანონმდებლობაზე და ამ ორგანოების თანამშრომლობის სურვილზე³⁵. არბიტრაჟს მათი დავალებულება არ შეუძლია. მხარეთა კერძო ავტონომია გამორიცხავს საარბიტრაჟო ტრიბუნალის ასე მოქცევას, მხარეთა თანხმობის არარსებობის შემთხვევაში³⁶.

არსებობენ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების სასამართლო კონტროლის „მინიმალისტები“ და „მაქსიმალისტები“ და როგორც სასამართლოებს, ასევე აკადემიურ საზოგადოებას არ აქვს ერთიანი და ჩამოყალიბებული უნივერსალური პოზიცია ზემოთ განხილულ საკითხებთან დაკავშირებით. არბიტრებს ყოველთვის ურჩევენ განსაკუთრებით ფრთხილად იყვნენ კონკურენციის ნორმების გამოყენებისა და განმარტებებისას საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებაში³⁷. ამაში უჩვეულო არაფერია. კონკურენციის სამართალი საჯარო წესრიგის შემადგენელ ნაწილად განიხილება და მისმა არასწორმა ინტერპრეტაციამ ან საერთოდ იგნორირებამ საარბიტრაჟო განხილვის საბოლოო რეზულტატთან დაკავშირებით უაღრესად არასასურველი შედეგები შეიძლება გამოიწვიოს.

32. იქვე, 1098.

33. *acte clair* – ევროკავშირის სამართლის დოქტრინა, რომლის თანახმადაც, თუ გადაწყვეტილება ან კანონის უზენაესობა საკმარისად მკაფიოა, მაშინ წევრ სახელმწიფოს არ აქვს ვალდებულება წინასწარი გადაწყვეტილების მიღების მიზნით კითხვით მიმართოს ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს (CJEU).

34. Blanco Luis Ortiz (Editor), *EU Competition Procedure*, Third Edition, Oxford University Press, Oxford, 2013. 1099.

35. იქვე, 1099.

36. იქვე, 1101.

37. იქვე, 1105.

დასკვნა

ეს მოკლე მიმოხილვაც ცხადყოფს, რამდენად მნიშვნელოვანი და საინტერესო შეიძლება იყოს დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის და კონკურენციის ურთიერთქმედების ევროპული მოდელი საქართველოსთვის. ქართველ ბიზნესიურისტებს ჯერ კიდევ წინ აქვთ ამ საკითხთან დაკავშირებული დისკუსიები. მით უმეტეს, რომ გარკვეული მაგალითები იშვიათად, მაგრამ უკვე გვხვდება ჩვენს პრაქტიკაშიც თუმცა ეს უკვე ცალკე კვლევის საკითხია.

რეზიუმე

სტატიის ფარგლებში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალებების ევროპულ მოდელთან დაკავშირებული კვლევის და ანალიზის შედეგად დადგინდა, რომ აღნიშნული საშუალებების გამოყენება კონკურენციის სამართალში, დავების გადაწყვეტის ეფექტიანი მექანიზმის არსებობის საშუალებას იძლევა და ბიზნესისათვის საკმაოდ საინტერესოა.

გარდა დავის ალტერნატიული საშუალებების ზოგადი უპირატესობებისა, როგორცაა ხარჯეფექტიანობა და გამარტივებული პროცესი, ევროპული მოდელის მსგავსი სამართლებრივი პლატფორმის საქართველოში შექმნა და განვითარება უზრუნველყოფს საუკეთესო და მრავალფეროვან სამართლებრივ პრაქტიკას.

ბიზნესსფეროში მოქმედი სუბიექტებისთვის ევროპული მოდელის პოპულარულობა დღითიდღე მზარდი და მიმზიდველია, რაც განპირობებულია იმით, რომ მორიგების, მედიაციის ან არბიტრაჟის ფარგლებში კონკურენციის დავების განხილვა და გადაწყვეტა, მათ საშუალებას აძლევს თავად გააკეთონ არჩევანი, თუ რა გზით სურთ კონკურენციის ნორმების დარღვევასთან დაკავშირებული დავის მოგვარება.

საქართველოს, ევროპულ კანონმდებლობასთან და პრაქტიკასთან დაახლოების საჯაროდ გაცხადებული კურსის გათვალისწინებით, ამ მიმართულებით ჯერ კიდევ საინტერესო გზა აქვს გასავლელი.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. გიორგი ცერცვაძე, დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა (zogadi მიმოხილვა), თბილისი, 2010.
2. Christopher Hodges; Fast, Effective and Low Cost Redress: How Do Public and Private Enforcement and ADR Compare? in: Rodger, Barry; (Editor) Competition Law Comparative Private Enforcement and Collective Redress Across the EU, Kluwer Law International, Alphen Aan den Rijn, 2014.
3. F Andreas Lowenfeld, international arbitration, Collected Essays Over Three Decades Juris Publishing Inc., 2005.

4. Blanco Luis Ortiz (Editor), EU Competition Procedure, Third Edition, Oxford University Press, Oxford, 2013.
5. Rodger Barry, Private Enforcement Context and Project Background in: Rodger, Barry; (Editor), Competition Law Comparative Private Enforcement and Collective Redress Across the EU, Kluwer Law International, Alphen Aan den Rijn, 2014.
6. David Ashton, Competition Damages Actions in The EU, Law and Practice, Second Edition, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2018.

ნორმატიული მასალა:

7. ევროკავშირთან ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება (DCFTA).
8. Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU).
9. Council Regulation (EC) No 1/2003 of 16 December 2002 on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty.

ინტერნეტრესურსები:

10. ევროკავშირის ოფიციალური ვებგვერდი:
11. <https://ec.europa.eu/competition-policy/antitrust/actions-damages_en>
12. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს ვებ-გვერდი: <<http://www.economy.ge/index.php?page=economy&s=7>>